

ART. 25. ŚWIADCZENIE W MIEJSCE WYKONANIA

- §1 Jeżeli dłużnik w celu zwolnienia się z zobowiązania spełnia za zgodą wierzyciela inne świadczenie, zobowiązanie wygasa.
- §2. Jeżeli świadczenie jest niezgodne z porozumieniem stron i usprawiedliwionymi oczekiwaniami wierzyciela, stosuje się przepisy o naruszeniu zobowiązania. W razie odstąpienia przez wierzyciela od tego porozumienia dłużnik jest zobowiązany do spełnienia pierwotnego świadczenia.

A. Podstawy regulacji

A. 1. Analiza prawnoporównawcza – źródła

Projekt przejmuje co do zasady regulację zawartą w art. 453 k.c., dostosowując ją jedynie do systemu, który nie zakłada odrębnego reżimu odpowiedzialności z tytułu rękojmi. Instytucja *datio in solutum* była regulowana w art. 207 k.z. Przepis kodeksu zobowiązań wzorował się na niemieckim kodeksie cywilnym, który stanowi w §365, że w przypadku, gdy rzecz lub prawo zostały dane wierzycielowi, to dłużnik odpowiada w przypadku wady prawnej lub fizycznej tak jak sprzedawca z tytułu rękojmi²⁰⁵. Austriacki kodeks cywilny stanowi w §1414, że w przypadku, gdy wierzyciel i dłużnik porozumieili się lub w przypadku, gdy świadczenie stało się niemożliwe i z tego powodu dłużnik świadczy coś innego w miejsce uzgodnionego świadczenia, to należy to działanie uważać za odpłatną czynność prawną. W prawie francuskim brak jest wyraźnego przepisu. Jednak projekt reformy francuskiego prawa zobowiązań stanowi w zd. 2 art. 1223, że strony mogą uzgodnić, iż świadczenie nastąpi przez wręczenie innego przedmiotu świadczenia. W PECL, a także w DCFR brakuje porównywalnej normy.

²⁰⁵ Zob. R. Longchamps de Berier, *Uzasadnienie projektu kodeksu zobowiązań*, Warszawa 1936, s. 303.

A.2. Uzasadnienie regulacji – rozwój instytucji

Przepis art. I:25 nie wprowadza w zasadzie merytorycznej zmiany w stosunku do obecnie obowiązującego unormowania kodeksu cywilnego, jeżeli chodzi o samą konstrukcję przepisu. Przepis odsyła jednak do ogólnych reguł naruszenia zobowiązania, co jest nieodzowne, ponieważ projekt nie przewiduje odrębnego reżimu rękojmi. Projekt nadal opiera się na założeniu, że wierzyciel w zamian za umorzenie długu otrzymuje świadczenie wzajemne w postaci nowego świadczenia. Zasadne będzie zatem takie stosowanie reguł o naruszeniu zobowiązania, jakby to była umowa wzajemna. Odesłanie do istotnie innych norm, składających się na system chroniący przed naruszeniem zobowiązania, prowadzi jednak do merytorycznych zmian w samej konstrukcji *datio in solutum*.

A.3. Założenia politycznoprawne

Powstaje pytanie, czy regulacja *datio in solutum* jest w ogóle potrzebna. Można mieć wątpliwości, czy rozwiązanie w obecnej postaci nie jest zbyt wyabstrahowaną, trudną do stosowania w praktyce konstrukcją prawną, zupełnie sprzeczną z intuicyjnymi wyobrażeniami stron²⁰⁶. Można się zastanawiać, czy nie należałoby traktować takiego porozumienia jako zwykłej zmiany umowy i wyprowadzać z tego wszelkie wnioski. Koncepcja odpłatności porozumienia o *datio in solutum* i wynikające stąd konsekwencje mogą prowadzić do zupełnie zaskakujących konsekwencji, gdy świadczenie wynikało z umowy nieodpłatnej, np. darowizny. Problemy rodzi niewątpliwie ogólne odesłanie do przepisów o naruszeniu zobowiązania. Powstają bowiem wątpliwości, w jaki sposób poszczególne środki ochrony przed naruszeniem zobowiązania powinny być stosowane. Należy mieć jednak także na uwadze, że instytucja ta nie sprawia w polskiej praktyce nadmiernych trudności, choć może to wynikać także z jej umiarkowanego praktycznego znaczenia. Polski ustawodawca powinien rozważyć, czy utrzymanie tej instytucji jest potrzebne. Jeżeli jednak uzna się, że tak, to zakres zmian powinien być umiarkowany i tylko dostosowany do zmieniającego się systemu ochrony przed naruszeniem zobowiązania. Przemawia za tym tradycja istniejącej regulacji i brak poważniejszych problemów w jej stosowaniu.

B. Komentarz

B.1. Cel i znaczenie regulacji

Przepis ten zapewnia stronom możliwość uznania, że spełnienie świadczenia innego niż uzgodnione prowadzi do wygaśnięcia zobowiązania, bez konieczności zmiany pierwotnego zobowiązania. Ma to znaczenie zwłaszcza wtedy, gdy wierzyciel odstąpi od porozumienia o *datio in solutum*, co

²⁰⁶ R. Zimmermann, *The Law of Obligations*, Oxford 1996, s. 754.

spowoduje przywrócenie pierwotnego roszczenia. Instytucja ta wzmacnia w pewien sposób pozycję wierzyciela, który mniej ryzykuje, godząc się na przyjęcie innego świadczenia.

B.2. Kontekst regulacji – zakres zastosowania

Przepis ten poprzedza uregulowanie odnowienia. Umieszczenie obu przepisów obok siebie nie jest przypadkowe. Między odnowieniem a świadczeniem w miejsce wykonania nie ma znaczącej różnicy, poza tą, że w wypadku nowacji wierzyciel otrzymuje jako przedmiot świadczenia nową wierzytelność²⁰⁷. W wypadku gdy przedmiot świadczenia spełnionego w ramach *datio in solutum* jest niezgodny z treścią porozumienia między stronami, należy odpowiednio stosować przepisy o naruszeniu zobowiązania. W redakcji przepisu nie posłużono się wprost terminem „odpowiednio”, wychodząc z założenia, że odmienna natura instytucji zawsze wymusza modyfikację norm, do których przepis odsyła, tak że nie jest potrzebne podkreślanie tego przez użycie terminu. Odesłanie to wymaga jednak dookreślenia w drodze wykładni, które z instytucji przewidzianych przez projekt do ochrony interesu wierzyciela w razie naruszenia zobowiązania mogą znaleźć zastosowanie. Ze względu na naturę *datio in solutum*, nie będzie mógł znaleźć zastosowania art. II:4 § 1–2. Skoro przesłanką umorzenia zobowiązania jest spełnienie „innego” świadczenia, przez to nie jest możliwe domaganie się wykonania zobowiązania. Może jednak znaleźć zastosowanie art. II:4 § 3, pozwalający wierzycielowi na domaganie się doprowadzenia świadczenia do stanu zgodnego z zobowiązaniem, w szczególności przez jego naprawę lub wymianę. Stosowanie tego przepisu musi jednak zostać poddane odpowiednim modyfikacjom. Roszczenie o naprawę może zostać zastosowane wprost. Nie jest to jednak możliwe w przypadku roszczenia o wymianę, nawet jeżeli przedmiotem świadczenia były rzeczy oznaczone co do gatunku. *Datio in solutum* nie prowadzi do zmiany treści zobowiązania dłużnika, a jedynie do modyfikacji porozumienia między stronami o spełnieniu świadczenia. Nie ma podstaw do przyjęcia, że dłużnik ma obowiązek świadczenia nowych rzeczy. Dlatego należałoby przyjąć, że w takim wypadku wierzyciel może domagać się spełnienia pierwotnego świadczenia. Jest to znacząca modyfikacja dotychczasowego stanu prawnego, zbliżająca przyjęte rozwiązania do dawnej konstrukcji rzymskiej²⁰⁸.

Należy uznać jako możliwe zastosowanie także w przypadku *datio in solutum* prawa do wstrzymania się ze spełnieniem świadczenia na podstawie art. II:7 § 1. W takim wypadku, gdy przedmiot świadczenia w sposób istotny naruszałby treść porozumienia o świadczeniu w miejsce wykonania, wierzyciel mógłby się wstrzymać ze spełnieniem świadczenia wzajemnego.

Jest możliwe także zastosowanie środków ochrony przewidzianych w art. II:8 § 1, a to odstąpienia od umowy i obniżenia świadczenia. W wy-

²⁰⁷ W. Fikentscher, A. Heinemann, *Schuldrecht...*, s. 176; zob. jednak R. Longchamps de Berier, *Uzasadnienie...*, s. 411–412.

²⁰⁸ Por. R. Zimmermann, *The Law of Obligations*, s. 753–754.

padku, gdy wierzyciel odstępuje od porozumienia *datio in solutum*, to odbywałoby roszczenie o spełnienie pierwotnego wiadczenia. W wypadku obniżenia wiadczenia należałoby przyjąć, że wiadczenie nie zaspokoiło wierzyciela w pełnej wysokości i wierzyciel albo uzyskuje roszczenie o odpowiedni koszt roszczenia pierwotnego, albo może się domagać wyrównania wartości wiadczenia na podstawie art. 11:16. Należy przyjąć, że dłużnik może skorzystać z uprawnienia wynikającego z art. 11:8 §2 i w ten sposób zapobiec uzyskaniu skutecznego przez o wiadczenie o odstąpieniu lub obniżeniu wiadczenia.

B.3. Wykładnia

Przepis zezwala na uzgodnienie między stronami, że spełnienie wiadczenia innego niż wynikające z zobowiązania może prowadzić do wygaśnięcia zobowiązania, jeżeli strony wyrażą na to zgodę. Nie jest to wtedy modyfikacja samego zobowiązania, a jedynie strony regulują w ten sposób samo spełnienie wiadczenia. Konsekwencje wynikające z odesłania do przepisów o naruszeniu zobowiązania zostały omówione w pkt. 2.

B.4. Przykład

A był zobowiązany do dostarczenia B na podstawie umowy sprzedaży tony ogórków. Ponieważ w terminie, w którym miał spełnić wiadczenie, nie dysponował ogórkami, zaoferował B, że dostarczy pół tony pomidorów, na co A przystał. Pomidory zostały dostarczone, okazały się jednak przegniłe.

[B może żądać dostarczenia tony ogórków na podstawie art. 11:4 §3. Może się także wstrzymać z zapłatą ceny na podstawie art. 11:7 §1. Może także domagać się obniżenia ceny na podstawie art. 11:8 §1, z tym że A mógłby temu zapobiec, dostarczając tonę niewadliwych ogórków lub pół tony niewadliwych pomidorów. Odstąpienie od porozumienia *datio in solutum* byłoby w tym wypadku niecelowe, bo prowadziłoby do takiego samego rozstrzygnięcia, jak domaganie się dostarczenia tony ogórków na podstawie art. 11:4 §3].

ART. 26. ODNOWIENIE

- §1. Jeżeli w celu umorzenia zobowiązania dłużnik zobowiązany zużyje się za zgodą wierzyciela spełnić inne wiadczenie albo nawet to samo wiadczenie, lecz z innej podstawy prawnej, zobowiązanie dotychczasowe wygasa.
- §2. Wrzucenie dokumentu dłużnego, w tym papieru wartościowego, nie stanowi odnowienia.